

Nemuritorii – Preotul Grigore Balea – Un neam ales din Maramureș (I)

Postat de **V. Brădățeanu** - 08/05/2020

de *Silvia Iliescu*

Așezat pe valea Izei, Ieudul este un sat cu o istorie foarte veche. În secolul al XIV-lea era domeniul lui Balc, urmașul voievodului Dragoș, întâiul descălecător al Moldovei. La Ieud, în Maramureș, se afla centrul puterii sale; aici au rămas și urmașii lui, Băleștii, care au străbătut veacurile până astăzi. Ei au ridicat în secolul al XVII-lea Biserica din Deal, o minunată construcție din lemn cu picturi interioare, astăzi cea mai veche din țară.

Profesorul Grigore Balea (n. 1921) este unul dintre descendenții acestei familii. Nu a construit biserici, dar a format oameni, mai întâi ca învățător, apoi, timp de 35 de ani, ca profesor de matematică la liceul din Sighet ce purta numele ilustrului său străbun, Dragoș Vodă. Și a mai făcut ceva ieșit din comun: în vremea comunismului a cerut să fie hirotonit în taină preot greco-catolic, un cult care atunci, în 1983, era demult interzis. Părintele Balea absolvise Academia Teologică din Oradea imediat după război, dar nu fusese teolog până atunci, ocupat fiind cu studiile la Facultatea de Matematică Fizică la Cluj și apoi cu activitatea de dascăl.

Dedicăm următoarele trei episoade povestirilor sale uimitoare despre familia Băleștilor și despre epoca pe care a trăit-o.

Manastirea 'Sf. Trei Ierarhi' din Ieud.

Urmașii lui Dragoș Vodă

„Poate cei care m-ar asculta nu m-ar crede că arborele meu genealogic descinde din Dragoș Vodă. În ce sens?! Fiul lui Dragoș Vodă, Sas, a preluat conducerea Moldovei, apoi fiul acestuia, Balc. Prin Descălecatul lui Bogdan Vodă, Balc se întoarce în Maramureș și-și ia locul, ca domiciliu, în comuna Ieud unde Bogdan Vodă și-a avut Curtea, cetatea de apărare. Și pe urmă [Ieudul] este integrat parțial în averea lui Bogdan Vodă.

Balc are ca fiu pe Dumitru, Dumitru ca fiu pe Toader. Toader pe Valentin și așa mai departe, până la comitele Maramureșului, Mihai Balea, de prin 1712 până prin 1754-60. Și așa, până la stră-strămoșul meu, care a avut patru copii, două două fete și doi băieți. O fată s-a căsătorit cu un preot, alta cu un avocat din Bistrița. Unul a rămas ca judecător la Pretura din Sighet, iar bunicul meu, care era de 12 ani când a murit tatăl său, a fost luat de una dintre fete. Și când a avut 16 ani s-a întors în Ieud, la moșie, s-a căsătorit cu fata primarului și de atunci am rămas înglobați într-o familie de țărani. Unul dintre fiii străbunului a învățat carte, a terminat Dreptul la Budapesta și a fost numit notar județean și prefect în județul Bereg. Îl chema Balea Ion.

Despre Balc, Dumitru, Toader, Valentin, alții, avem diplomele înregistrate în *Cartea Diplomelor Maramureșene*, redactată de Ioan Mihalyi. Cea mai importantă dintre diplomele noastre e cea a lui Valentin care a participat, împreună cu împăratul Ungariei, Sigismund, la luptele împotriva turcilor în Bulgaria și s-a distins și a primit diploma – una dintre diplome – în Cetatea Timișoarei. Mulțumind lui Valentin pentru – așa-l numește – <fidelul nostru nobil Valentin, român valah, atât pentru contribuția în luptă, cât și pentru împrumutul ce l-a acordat împăratului în expediția sa împotriva turcilor în Bulgaria>. [...] Fratele lui bunicul a păstrat aceste diplome, o parte dintre ele au rămas, o parte din ele sunt transcrise, am spus, de Ioan Mihalyi. [...] Sunt cam 12 sau 13

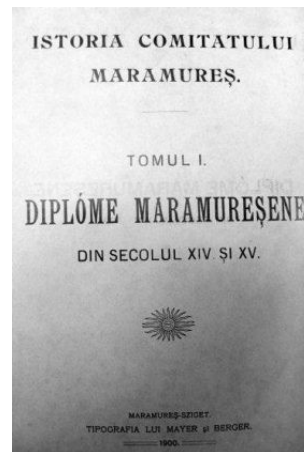
Translate »

diplome, toate privind familia mea, Balea.

O parte din familia Balea, după anul 1800 și ceva, murind stră-strămoșul, o parte din noi am rămas țărani. Tatăl meu a avut patru copii. Singurul [dintre ei] am învățat, că ceilalți au rămas la țară. Bunicul era țăran. Și a pierdut tot ce a avut – și a avut multă avere! – după Revoluția din 1848. A venit legea în care toți cei care și-au amanetat terenul să și-l scoată [de la amanet] într-o anumită perioadă. Bunicul a încredințat pe fratele său, care era jurist aici, la Sighet, el l-a dat la un avocat, avocatul a luat banii și de la bunicul și de la unchiul, a luat și de la cei care aveau terenurile în amanet și a plecat cu ei în America. Timpul a trecut și am rămas numai cu terenul – strict – ce-l aveam în hotarul comunei Ieud... În orice caz, m-am bucurat că moșii și strămoșii mei au avut o istorie demnă de a purta numele de valah și care în toată istoria lor au luptat pentru interesul românilor.”

Bunicul și bunica

„Bunicul meu de pe tata, îl chema Ștefan Luișan, era om de o forță proverbială. Venind odată de la muncă cu un bătrân care l-a cunoscut, îmi spunea: <Omul acesta avea o forță rar întâlnită!> Când mergea pe coaste cu carul – la țară există un sistem de pârgă prin care să aibă grijă să nu se răstoarne carul – întotdeauna sprijinea carul pe direcția în care ar cădea. Nu-i era frică de masa carului încărcat cu fân, că s-ar putea răsturna pe el! Era proverbial în comună că el își potcovea boii... el când a pus mâna pe piciorul boului, acela oricât s-ar fi scuturat, îl ținea fix, de îl putea potcovi. Și [bătrânul] spunea că odată s-a dezlegat un taur și împungea. Și bunicul mergea cu mâinile la spate, pe drum; a strigat după el: <Ștefane, te ajunge un taur!> El și-a continuat drumul și când s-a apropiat, s-a oprit, iar când taurul s-a repezit i-a prins coarnezle, s-au opintit amândoi și apoi încet-încet i-a sucit capul boului și l-a cucat. [...] A murit – avea un singur băiat, pe tata, care era prizonier în Rusia, în Primul Război – și a murit când i s-a spus că a fost decapitat în Rusia, în timpul Revoluției.

Și bunicii de pe mamă au fost tot din familie... din Săliște, din familia lui Ștefan, fratele lui Bogdan Vodă, Vlad. Chiș o cheamă. Și de pe familia ei avem diplomă – am fotografia diplomei, că o ține una dintre rudele noastre, pentru că se obișnuia ca cel mai mic din familie, care rămâne acasă, acela să păstreze actele bătrânilor – și chiar m-am uitat la diploma aceea, care-i tradusă de Mihalyi și scrie așa: <Iubitul nostru valah, Chiș Dumitru...> [...] Și din familia aceasta, stră-strămoșul a trăit 135 de ani, a avut 16 băieți și o fată, a umplut satul Săliștea de <Chișeni> și de <Vlădești> . Bunicul a trăit 96 de ani.”

„În familia noastră, în timpul comunismului, oricare dintre frații mei ar fi cerut mâna unei fete sau unui băiat, din toate comunele din jur le-ar fi dat în căsătorie fata sau ar fi luat ca ginere oricine, nu atât pentru avere, ci pentru neamul și pentru omenia noastră!

S-a păstrat tot timpul ideea că sinteți o familie deosebită...

Da, absolut! În casa părintească... Avem casă din 1754, era scris de meșteri în grindă [anul], în limba latină. Însă nu ne-au lăsat să o ingrănițim. Pe urmă a plouat în casă, s-a distrus, fusese casă de <chiaburi>, au vrut să o cumpere de la Muzeul Satului, că a avut șapte camere frumoase, pictate, a fost o pivniță sub ea. [...] mare-mare, frumoasă, bine organizată.... [...] Mama mea era analfabetă, dar de o inteligență rară, [...] dar compunea poezii. Toate bocetele, toate strigăturile mai de finețe și mai de ocazie veneau [de] la mama. Și ea era de o frumusețe

rară, rar întâlnești un ten așa alb-alb, un păr negru, ochi albaștri și de o finețe... Și avea o voce excepțională! Au fost echipe regale, prin 1936-37, au venit să o cunoască și spuneau că e un gen originar de țărancă română. Părinții mei erau nași la aproape tot satul, tatăl meu a fost de o omenie proverbială... Proverbială! La moartea lui s-a adunat tot satul și țigani și români și evrei și unguri. Era unul care n-a spus nimănui un cuvânt dur. Slugilor le spunea și nouă: <Decât să tăiați un fir de iarbă de la vecin, mai bine lăsați de la noi o brazdă!> Asta-i mare lucru să spui!...

A fost ales și primar, a fost prim-curator la biserica din comună. Formidabil de religios! Pe el nu l-ai auzit înjurând! Mama, când era cel mai supărată, așa ne spunea: <Vai, mânca-v-ar ce nu-i rău!> Eu n-am auzit în familie altă înjurătură! Iar slugii pe care i-am avut, după ce au slujit la părinți trei-patru-cinci ani, când se însurau totdeauna tata ori le dădea un loc de casă, ori le dădea casa și cu un loc – asta gratuit! Ceea ce nu s-a întâmplat în comuna Ieud!.. Era om de statură mijlocie, bun dar hotărât. Foarte credincios. Duminica, după ce venea de la biserică, întotdeauna îl vedeam citind câte o carte, apoi se adunau vecini și oameni de pe sat și povesteau; el le citea – că avea cărți și îi plăcea să citească – discutau. Și apoi știi că atunci când vorbea despre viața din prizonierat și despre evenimentele din Rusia, pe copii ne scoteau afară. Și așa regret că nu l-am putut auzi ce spunea despre revoluție! Că a stat acolo toată revoluția... În 1919 s-a întors acasă. [...] Dar săracul bunicul, nu l-a [mai] văzut...”

[Interviu de Virginia Călin, Sighetu Marmăției, 1997]